

Weiser Attila

Bankügyletek

A követelménymodul megnevezése:
Pénzügyi feladatok

A követelménymodul száma: 1969-06 A tartalomlelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-003-50

BANKÜGYLETEK

ESETFELVETÉS– MUNKAHELYZET

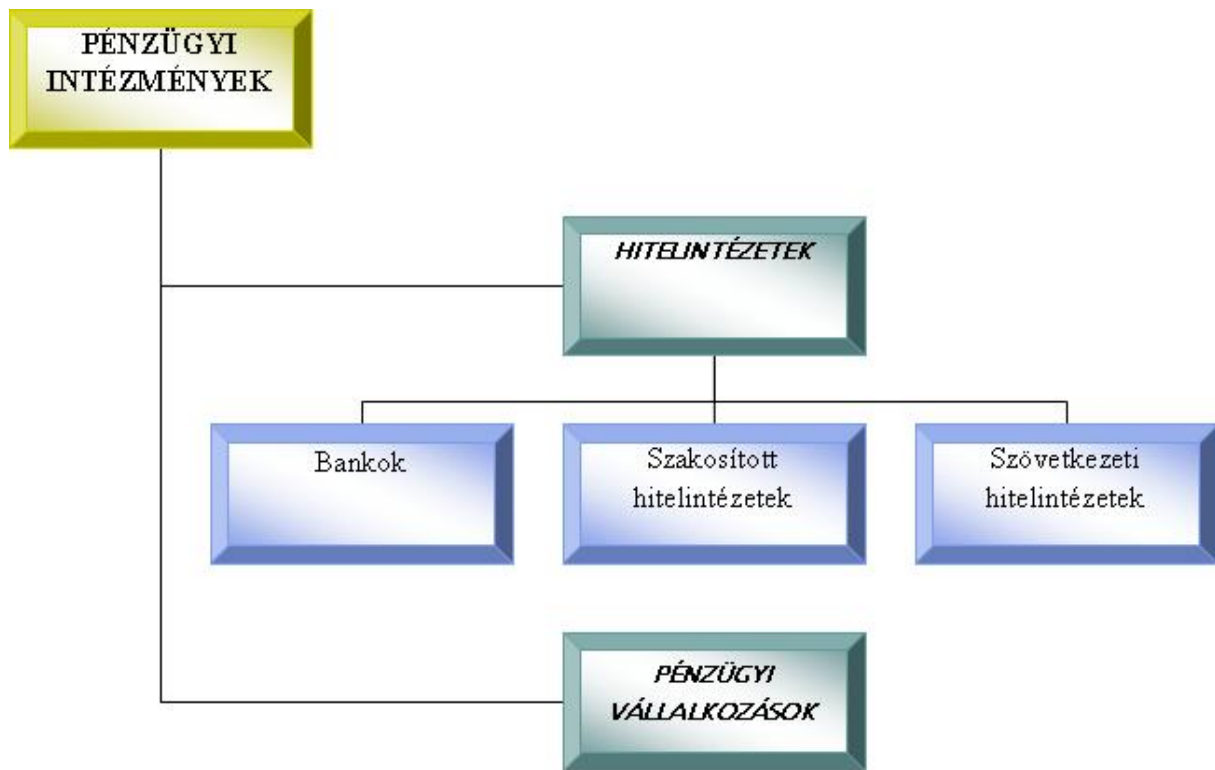
1. Ön egy vállalkozás pénzügyi munkatársa, és a társaság szabad pénzeszközének 6 hónapra történő lekötésén gondolkodik. Két bank ajánlata közül kell választania. Az X Banknál sávós kamatozás mellett gyarapíthatja a vállalkozás szabad pénzeszközét, az Y bank pedig lépcsőzetes kamatozással fogadja be az egyelőre nélkülözhető pénzösszeget. Melyik bank ajánlatát fogadná el?
2. A vállalkozás pénzügyi ügyintézőjeként további betételhelyezésre vonatkozóan ismét ajánlatot kap az említett bankoktól. Az X banknál a meghirdetett betéti kamatláb 9%, az Y bank ajánlata 8,5%-ról szól. Melyik bank ajánlatát fogadná el, amennyiben az ajánlatokban szereplő EBKM X bank esetében 8,2%, Y bank vonatkozásában 8,8%?
3. A vállalkozás idővel sikeresen helytáll a konkurenciával szemben, és bízva a piaci kilátásokban tevékenységbővítésbe kezd. Ehhez újabb pénzügyi forrásbevonásra van szükség – beruházási és fejlesztési hitel formájában. A hitelt éves törlesztésekkel, egyenlő részletekben kívánja visszafizetni egy meghatározott időn belül. Hogyan tudja a törlesztő részletek nagyságát meghatározni?
4. A bank (pénzforgalmi szolgáltató) fedezet bevonását kéri a sikeres hitelbíráló feltételeként. Milyen követelményeket fog a bank támasztani a kért fedezettel kapcsolatban?

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

BANKÜGYLETEK

1. A magyar pénzügyi intézményrendszer

A pénzügyi közvetítés keretében két nagy csoport: a megtakarítók (jellemzően a háztartások) és a forrást keresők (jellemzően a vállalatok és a kormányzat) egymásra találása valósul meg. Másként fogalmazva a különböző pénzügyi közvetítő intézmények közreműködésével a megtakarítások eljutnak a végső felhasználókig. A pénzügyi közvetítők másik csoportját a **pénzügyi vállalkozások** alkotják.

1. ábra A pénzügyi intézményi rendszer elemei¹

Hitelintézetnek nevezzük azt a pénzügyi intézményt, amely a pénzügyi szolgáltatási tevékenységek közül legalább betét gyűjt, valamint hitelt vagy pénzkölcsönt helyez ki. Kizárólag hitelintézet kaphat engedélyt a következő tevékenységek végzésére:²

- betét gyűjtésére;
- pénzforgalmi szolgáltatások nyújtására;
- készpénz helyettesítő fizetési eszköz kibocsátására, és a hozzá kapcsolódó szolgáltatás nyújtására.

Hitelintézetek közé tartoznak a *bankok*, a *szakosított hitelintézetek* (Magyar Fejlesztési Bank, a lakás-takarékpénztárak, a jelzálog-hitelintézetek és a Keler Zrt.) és *szövetkezeti hitelintézetek* (takarékszövetkezetek és hitelszövetkezetek).

A hitelintézeti törvény értelmében kizárólag a **bank** az a hitelintézeti típus, amely a pénzügyi szolgáltatási tevékenységek teljes körének végzésére kaphat engedélyt. Mind a szakosított, mind pedig a szövetkezeti hitelintézetek csak a pénzügyi szolgáltatások meghatározott körét nyújthatják.

A bankok a gazdaság különleges szereplőinek tekinthetők, mivel összehangolják a megtakarítók és a hitelfelvevők igényeit:

¹ Forrás: Sági Judit: Banktan, SALDO, 2007., 35. oldal

² Forrás: 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról (Hpt.)

- összegyűjtik a kisösszegű megtakarításokat;
- transzformálják a lejáratokat;
- megosztják a kockázatot;
- csökkentik a tranzakciós költségeket.

A kereskedelmi bankok által végzett tipikus tevékenységek: a *hitelnyújtás, a betétgyűjtés és a pénzforgalom lebonyolítása*.

A **pénzügyi vállalkozás** egy vagy néhány pénzügyi szolgáltatást nyújt. A pénzügyi vállalkozás azonban

- nem folytathat betétgyűjtést;
- nem nyújthat pénzforgalmi szolgáltatást;
- nem bocsáthat ki készpénz-helyettesítő fizetési eszközöket.

2. Bankműveletek

A bankok által nyújtott pénzügyi szolgáltatásokat a **bankmérlegre gyakorolt hatás alapján** – azaz annak függvényében, hogy követelést vagy kötelezettséget fejeznek ki, vagy esetleg sem követelést, sem kötelezettséget nem keletkeztetnek – három fő csoportba sorolhatjuk:

1. **Passzív bankügyletek:** a bank számára kötelezettséget jelentenek, tehát a banki mérleg forrás oldalát érintik (pl. a betétgyűjtés, kötvénykibocsátás).
2. **Aktív bankműveletek:** a bank követeléseit testesítik meg, ennek megfelelően az eszköz oldali tényezőket módosítják (pl. hitelnyújtás, követelések megvásárlása).
3. **Semleges bankműveletek:** a banknak ebben az esetben sem követelése, sem kötelezettsége nem keletkezik (pl. pénzforgalom lebonyolítása, vagyonkezelés, tanácsadás).

2.1. Passzív bankműveletek

A passzív bankműveletek célja, hogy biztosítsa a bankok számára az ügyfelek hitel- és pénzigényének kielégítéséhez szükséges mennyiségű és összetételű forrásokat. Ennek elsődleges formái a számlanyitás, a betétgyűjtés, a hitelfelvétel és az értékpapír-kibocsátás.

2.1.1. Számlanyitás, betétgyűjtés

A banki forrásszerzés legelterjedtebb módja az ügyfelek számára történő számlanyitás és a megtakarítások betétek formájában történő gyűjtése.

A bankszámlák – vagy ahogyan gyakran nevezik folyószámlák, fizetési számlák – elsődleges funkciója az ügyfél által elhelyezett pénzeszközök kezelése, nyilvántartása.

A fizetési számlák azonosítását szolgálja a bankszámlaszám, amely jellemzően 3×8 karakterből áll. Az első nyolc számjegy az ún. irányítókód, amelynek kezdő három karaktere a számlavezető hitelintézetet, a következő négy karakter pedig annak fiókját jelöli. A nyolcadik számjegy ellenőrző szám. A hitelintézet azonosító kódját a Magyar Nemzeti Bank határozza meg. A következő nyolc, illetve tizenhat karakter az ügyfélazonosító.

Adott bankszámlaszám csak egyfajta devizanemben vezethető.

A betétek számos szempont szerint csoportosíthatóak. A lekötés módját tekintve beszélhetünk:

- **látra szóló betétről**, amelyhez bármikor hozzáférhet a tulajdonosa, így értelemszerűen kisebb kamatot fizet az intézmény az ilyen típusú betétekre;
- **határidős vagy lekötött betétről**, amelynek lejáratí idő előtt felmondása kamatkonzekvenciákkal, azaz kamatvesztéssel jár;
- **felmondásos betétről**, amely a látraszóló betéthez képest magasabb hozamot kínál. A lekötés időtartama alatt bármikor felmondható, azonban a felmondást követően a betétszerződésben meghatározott idő elteltével vehető csak fel.

A lekötés időtartama tekintetében megkülönböztethetünk:

- *rövid* – éven belüli lejáratú;
- *közép* – egy és öt év közötti futamidejű és
- *hosszú* – öt évet meghaladó futamidejű betéteket.

A különféle betétek kamata függ a megtakarítás nagyságától és a lekötés időtartamától. Ezek alapján megkülönböztethetünk **sávós** és **lépcsős kamatozást**. Sávós kamatozás esetében a kamat mértéke összeghatáronként változik, míg a lépcsős kamatozás esetében az egyes összeghatárookra megadott kamat a teljes összegre vonatkozik.

2. ábra Nézzünk meg egy egyszerű példát a sávós és a lépcsős kamatozás szemléltetésére!

1. feladat:

Egy pénzforgalmi szolgáltató a következő ajánlatot teszi: 2 000 000 Ft alatti betételhelyezés esetén évi 10% kamatot fizet, míg 2 millió Ft feletti összeg után 12% kamatot fizet a nála elhelyezett betétekre. Ha ezt a lépcsős kamatozás elvei szerint teszi, akkor 3 000 000 forint elhelyezése esetén a teljes összegre 12% kamatot fizet az intézmény.

MEGOLDÁS:

A fizetendő kamat mértéke: $3\,000\,000 \text{ Ft} \times 0,12 = 360\,000 \text{ Ft}$. Amennyiben a sávós kamatozás szerint számol a pénzforgalmi szolgáltató, akkor csak a 2 000 000 forinton felüli 1 000 000 forintra fizet 12% hozamot. Ebben az esetben a kamat: $2\,000\,000 \times 0,1 + 1\,000\,000 \times 0,12 = 320\,000 \text{ Ft}$.

A bankok különböző típusú, elnevezésű és eltérő feltételekkel kamatozó betétei közötti eligazodást segíti az **Egységesített Betéti Kamatláb Mutató**, az úgynevezett **EBKM**. Ezen mutató segítségével megismerhető az elhelyezett betétek után – a különböző jogcímenen levont jutalékokkal és díjakkal csökkentett – ténylegesen kifizetendő éves hozam. Az egységesített betéti kamat vetítési alapja 365 nap, vagyis egy teljes év. Előfordulhat, hogy az egy évre lekötött betét kamatait havonta jóváírják, majd ezt követően a kamattal növelt összeg kamatozik tovább. Ilyen esetekben az EBKM meghaladja a bank által meghirdetett névleges kamatlábat. Természetesen ennek ellenkezőjére is van példa, amikor is az EBKM alacsonyabb az éves kamatlábnál. Vannak olyan hitelintézetek ugyanis, amelyek a betét elhelyezéséért vagy más jogcímen jutalékot számítanak fel, ezt a költséget az EBKM-nek tartalmaznia kell. Ennek eredményeképpen az egységesített betéti kamatláb mutató alacsonyabb lesz az éves kamatlábnál.

Hazánkban 1993 óta működik az **Országos Betétbiztosítási Alap (OBA)**. Az alap hitelintézetek fizetési képtelensége esetén a befagyott betétek tőkéje és kamata után legfeljebb 50 000 euróig fizet kártalanítást forintban ügyfelenként és tagintézményenként.³

2.1.2. Értékpapírok kibocsátása

A bankok nyilvános forrásgyűjtés céljából – a betétgyűjtéssel párhuzamosan – csak *kötvények és letéti jegyek*⁴ formájában bocsáthatnak ki értékpapírokat⁵.

A **kötvény** egy hitelviszonyt megtestesítő forgatható értékpapír, amelynek esetében a kibocsátó (vagy más néven az adós) kötelezettséget vállal arra, hogy a kötvényben megjelölt pénzüsszeget, annak előre meghatározott kamatait a kötvény jogosultjának (hitelezőnek) meghatározott időben és formában megfizeti. A kötvény hozama a kamat és az árfolyamnyereség, illetve –veszteség. A kötvény tulajdonosának a kibocsátóval szembeni követelése a futamidő lejártja után nem évül el.

³ Forrás: <http://www.oba.hu/index.php?m=article&aid=5> (2010. július 22.)

⁴ A hazai gyakorlatban a letéti jegyek – mint forrásgyűjtési eszközök – aránya elenyésző mértékű.

⁵ Az értékpapírok definiálására több fogalom is létezik, ezek közül az egyik legáltalánosabb: "Olyan okirat, amely a benne tanúsított alanyi jogot úgy testesíti meg, hogy azt a papír nélkül sem érvényesíteni, sem bizonyítani, sem átruházni nem lehet." Forrás: Dr. Szabellédi István (szerk.): Pénzügyek alapjai, UNIÓ Kiadó, 2001.

A **letéti jegy** egy olyan, szintén hitelviszonyt megtestesítő, forgatható értékpapír, amelynek maximális futamideje 3 év. A kötvénnyel szemben a letéti jegy tulajdonosának a kibocsátóval szembeni követelése – a lejáratot követő – 10 éven belül elévül.

A **részvény** – a kötvénnyel ellentétben – tulajdonosi viszonyt, részesedést megtestesítő forgatható értékpapír. Hozama az osztalék és az árfolyamnyereség, illetve –vesztés. A részvénytulajdonos – ellentétben a kötvény vásárlójával – nem hitelez az értékpapírt kibocsátó intézményt, hanem annak tulajdonosává válik a részvény megvásárlásával. A részvények kibocsátásának jelentősége a tőkeemelés kapcsán mutatkozik meg.

2.1.3. Hitelfelvétel

A banki hitelfelvétel két leggyakoribb formája a jegybanki⁶ és a bankközi piaci hitelfelvétel.

A **jegybanki hitelfelvétel**, azaz a refinanszírozási hitelek lehetnek:

- *Forrást kiegészítő hitelek*: ezek igénybevételére különleges esetekben kerül sor – amikor egy intézménynek fizetőképességi problémái jelentkeznek, illetve a saját tőke megfelelő szintjének biztosításával kapcsolatos gondjai vannak.
- A bank tevékenységének bővülésével együtt járó, azaz *pénzteremtő hitelek* – a bank ügyfeleinek növekvő hiteligénye, illetve kedvező gazdasági kilátások miatt kényszerül pótlólagos források bevonására.

⁶ A magyar jegybankot – a Magyar Nemzeti Bankot 1924. május 24-én alapították részvénytársasági formában. Alaptőkéje 10 000 millió forint. Tevékenységét a jegybanktörvény határozza meg. Az MNB mint a Magyar Köztársaság jegybankja, a nemzetgazdaság központi bankja, a következő funkciókat látja el:

- a rendelkezésre álló monetáris politikai eszközökkel támogatja a kormány gazdaságpolitikai programjának megvalósulását;
- alapvető feladata a nemzeti fizetőeszköz belső és külső váráslóerejének védelme;
- kizárólagosan jogosult bankjegy és érme kibocsátására;
- aranyból és devizából készleteket gyűjt;
- ellátja a nemesfémgazdálkodás körében a jogszabályban előírt feladatokat;
- befolyásolja a pénz- és hitelkínálatot, valamint a pénz- és hitelkeresletet;
- kialakítja a monetáris politikát, valamint e politika érvényesítésének eszközeit;
- befolyásolja a jegybankpénz mennyiségét;
- jegyzi és közzéteszi az árfolyamokat;
- a kormánnyal egyetértésben megállapítja az árfolyamok megállapításának és befolyásolásának rendjét;
- szükség és lehetőség esetén intervencióval védi és befolyásolja az árfolyamokat a belföldi és külföldi devizapiacokon;
- szükséghelyzet esetén a pénzüintézeteknek rendkívüli hitelt nyújthat;
- vezeti az állam, a központi költségvetésben önálló fejezetet alkotó központi szervek pénzforgalmi számláit;
- vezeti a hitelintézetek pénzforgalmi számláit;
- a devizagazdálkodás központi szerve;
- jegybanki információs rendszert működtet;
- jegybanki ellenőrzés végez.

Az előbb felsorolt feladatokból láthatjuk, hogy a Magyar Nemzeti Bank, mint a központi bankok általában, funkciója alapján a monetáris politika kialakítója és részben végrehajtója, felelős a pénzkibocsátásért és szabályozza a pénzforgalmat, a devizagazdálkodás központi szerve, és végül, de nem utolsó sorban a bankok bankja és az állam bankja.

- *A jegybank által preferált területek hitelezése és a nemzetközi forrásokat közvetítő hitelek* – melyek általában egy meghatározott gazdasági területre irányulnak, vagyis csak bizonyos feltételekkel használhatók fel.

A **bankközi piac** jelentősége a likviditási problémák áthidalása és a fölös likviditás lekötése kapcsán játszik kiemelkedő szerepet. A bankközi piacokon a nagyon rövid lejáratú kihelyezések dominálnak: az egy napos és egy hetes lejáratok a gyakoriak. A budapesti bankközi ajánlott forint kamatláb, a **BUBOR** (Budapest Interbank Offered Rate), a bankközi pénzpiacokon legnagyobb forgalmat lebonyolító bankok által egymással szemben alkalmazott kamatlábak alapján kerül meghatározásra. A BUBOR-t gyakran alkalmazzák forint alapú, változó kamatozású hitelek referencia kamatlábaként.

2.2. Aktív bankműveletek

Az aktív bankműveletek keretében az intézmények a forrásgyűjtés eredményeként megszerzett pénzeszközeiket konvertálják különböző kihelyezésekké, követelésekké. A legfontosabb aktív banktevékenység a hitelezés, de ezen túlmenően komoly hangsúlyt kapnak a pénzügyi lízing, a követelésbehajtás és a különböző értékpapírügyletek.

2.2.1. Hitelnyújtás

A napi szóhasználatban gyakran szinonimaként használjuk a kölcsön és hitel elnevezéseket. *Tisztázzuk a két fogalom közötti különbséget!*

A **kölcsön** – melynek feltétele a kölcsönszerződés – egy adott nagyságú pénzösszeg rendelkezésre bocsátását foglalja magában. A **hitel** – hitelszerződés alapján – egy meghatározott keretösszeg, hitelkeret rendelkezésre tartását jelenti, és a hitelintézet e hitelkeret jövőbeni folyósítására vonatkozó kötelezettségvállalását foglalja magába.

Az egyes hitelek közötti eligazodást segíti a **Teljes Hiteldíj Mutató (THM)** kiszámítása és közzététele. A teljes hiteldíj magában foglalja a hitelhez kapcsolódó valamennyi kamat-, díj- és jutalék jellegű kiadást, amelyeket a hitelfelvevő a tőkeösszeg fizetésén felül fizet. Ennek értelmében a THM tartalmazza többek között:⁷

- az éves kamatlábat;
- az egyszeri és a rendszeresen fizetendő kezelési költségeket;
- a hitelbírálati díjat;
- a fedezetértékelési díjat;
- lakáshitelek esetében az értékbecslő díjat.

A teljes hiteldíjba nem számít bele:

- a prolongálási kérelem díja;
- a késedelmi kamatok;

⁷ Forrás: 41/1997. (III.5.) Kormányrendelet a betéti kamat, az értékpapírok hozama és a teljes hiteldíj mutató számításáról és közzétételéről

- az egyéb nem teljesítés miatti bírságok;
- a biztosítási és garancia díjak és
- az átutalási díjak.

A THM kiszámításának képlete: $THM = \sqrt[t]{\frac{C_t}{C_0}} - 1$

ahol

- t = időegység (év)
- C_t = az időszak végén visszafizetendő kamattal megnövelt összeg
- C_0 = az időszak elején ténylegesen folyósított összeg

3. ábra Nézzünk egy példát!

2. feladat

Egy magánszemély 8 hónap futamidőre személyi kölcsönt vesz fel. A kölcsön nagysága 1 millió forint, a kamatláb 12%, a folyósítási jutalék 1%. Határozza meg a teljes hiteldíjmutató nagyságát!

MEGOLDÁS

(adatok ezer forintban)

Folyósításkor jóváírt összeg: $1\,000 - 1\,000 \times 0,01 = 990$

A futamidő végén visszafizetendő összeg: $1\,000 + 1\,000 \times 0,12 \times 8/12 = 1\,080$

$$THM = \sqrt[8/12]{\frac{1080}{990}} - 1 = 0,1394$$

, azaz 13,94%

A bankoknál a felvett hitelek/folyósított kölcsönök törlesztőrészletét általában ún. **szokásos annuitás** segítségével határozzák meg. A szokásos – más néven késleltetett/halasztott – annuitás egy olyan speciális pénzáramlás, amely azonos időközönként meghatározott számú, állandó nagyságú pénzösszeget biztosít. A törlesztő részlet – más néven adósságszolgálat – összetétele az idő előrehaladásával folyamatosan változik: a kamattartalma folyamatosan csökken, míg a tőketartalma fokozatosan nő. A felvett hitel összegét tekintjük az annuitás-pénzáramok jelenértékének.

$$PV = AN \times \frac{1}{r} \times \left(1 - \frac{1}{(1+r)^n} \right)$$

Az annuitás kiszámításának képlete:

ahol

- PV = a felvett hitel nagysága (az annuitás jelenértéke)
- AN = egyenletes törlesztő összeg (adósságszolgálat)
- r = hitelkamatláb
- n = hitel futamideje

4. ábra Nézzünk egy példát!

3. feladat:

Egy vállalkozó 20 M Ft hitelt kapott a banktól 15%-os kamatláb mellett, 10 éves lejáratra. A kölcsönt egyenlő részletekben kell visszafizetnie. Mekkora az éves adósságszolgálat nagysága?

MEGOLDÁS

$$20\,000\,000 \text{ Ft} = AN \times \frac{1}{0,15} \times \left(1 - \frac{1}{1,15^{10}} \right) = 3\,985\,095 \text{ Ft.}$$

Tehát az évente teljesítendő adósságszolgálat 3

985 095 Ft, amelyet (változatlan feltételek mellett) 10 éven át kell fizetnie a vállalkozónak a hitelt folyósító intézmény felé.

A hitelezés alapelvei azokat a szempontokat jelentik, amelyek alapján a bank mérlegeli a hitel folyósítását. Ezek az alapelvek a következők:

1. **Hitel céljellege:** a hitelkérelemben az ügyfélnek meg kell jelölnie a konkrét célt, amelynek érdekében kérelmezi a hitelt. A hitelszerződésben megjelölt célnak megfelelő felhasználást a bank a későbbiekben ellenőrzi.
2. **Hitelképesség követelménye:** a hitelképesség vizsgálata során a bank/pénzforgalmi szolgáltató az ügyfél likviditását (rövid távú fizetőképességét) és korábbi banki kapcsolatait vizsgálja.
3. **Saját erőforrások bevonása a finanszírozásba:** ez az alapelv azt a célt szolgálja, hogy a hiteligénylőt a pénzeszközök gazdaságos felhasználására ösztönözze. Ennek eredményeképpen jelentősen csökkenthető a túlzott eladósodás kockázata – és így a hitel vissza nem fizetésének a kockázata.
4. **Fedezet és a jogi biztosítékok szükségessége:** a hitelfedezet azt a vagyont jelenti, amelynek értékesítése révén a bank hozzájuthat a követeléséhez abban az esetben, ha az ügyfél nem fizeti vissza hiteltartozását.
5. **Lejárat elv:** a hitelnek minden esetben van lejárat. Az ügyfél likviditási nehézségei esetén prolongálási (futamidő meghosszabbítási, vagy átütemezési) kérelemmel fordulhat bankjához.
6. **Kamatfizetés elve:** a kamat a pénz használatáért fizetett díj.

A hitelezési eljárás szakaszai

A bank és az ügyfelei közötti ügyletek általános feltételeit a bank üzletszabályzata tartalmazza. A hitelezés egy összetett, több lépcsős folyamat, mely nem ér véget a hitel folyósításával. A hitelezés menete a következő:

1. szóbeli tájékoztató, előtárgyalás;
2. a hitel igénylése;
3. a hitel elbírálása (kockázatelemzés);
4. a hitel jóváhagyása;
5. szerződéskötés;
6. a hitel folyósítása;
7. a hitelmonitoring kezdete;
8. a kölcsön felhasználásának ellenőrzése;
9. visszafizetés.

A hitelezés első lépése az ügyfél hiteligényének és a bank hitelkínálatának az összekapcsolása, vagyis a potenciális ügyfelek igényeit leginkább kielégítő hiteltermék megtalálása és kiválasztása. Ezt követően kerül sor a hitelkérelem benyújtására. A hitelkérelemnek tartalmaznia kell minden az ügyfél pénzügyi-jövedelmi helyzetére, múltbeli gazdálkodására és jövőbeni terveire vonatkozó információt. Emellett az igényelt hitellel és a hitelcéllal kapcsolatos adatok is kulcsfontosságúak. A hiteligénylés dokumentációja magában foglalja a bankok által bekért igazolásokat, dokumentumokat is:

- *Háztartások esetében* a jövedelemigazolás, a közüzemi díjak befizetését igazoló számlamásolatok, lakáshitel esetén a tulajdoni lap alapvető mellékletei a hitelkérelemnek.
- *Vállalatok hitelkérelmének* kötelező kellékei az éves beszámolók, az APEH igazolások, a cég létezését igazoló okiratok, a pénzügyi tervek, állótőke finanszírozás esetén a beruházás kivitelezésének ütemezése, a költségterv, a megtérülés tervezése és az egyéb kalkulációk.

A dokumentumok benyújtását követően kerül sor a hitelkockázat elemzésére, amely a lakossági ügyfelek esetében – a nagy ügyfélszám és az egyenként nem túl jelentős összegek miatt standardizált folyamat. A vállalati ügyfelek esetében egyedi, komplex csőd-kockázat elemzést végeznek. Az igénylők által benyújtott hitelkérelmek a hitel összegének, futamidejének és típusának függvényében a megfelelő döntési szintekhez, ún. *cenzúra bizottságokhoz* kerülnek elbírálásra. Az egyes bizottságok a hitelkérelem alapján összeállított hitel-előterjesztést kapják meg, mely az ügyfél, a finanszírozandó projekt és az ügylet alapadatai mellett tartalmazza a kapcsolódó kockázatok bemutatását, az ügyfél- és adósminősítés, valamint a fedezetértékelés eredményét, és ezek a lapján egy javaslatot a hitel megítélésére vonatkozóan.

Ha a hitel elbírálása pozitív, akkor kerül sor a hitelszerződés megkötésére, mely szintén minden fontos részletet tartalmaz ügyletre és az ügyfélre vonatkozóan. A szerződés aláírása után – a szerződésben foglaltak szerinti ütemezésben, formában – a hitelösszeg folyósításra kerül. A hitel futamideje alatt a bank – az ügylet volumenétől és az adós minősítésétől függően – meghatározott rendszerességgel, ismételten elvégzi az ügylet, az ügyfél és a fedezetek értékelését.

A hitelmonitoring, a hitelek utógondozása legalább olyan szerves része a hitelnyújtási tevékenységnek, mint a folyósítást megelőző feladatok. A hitelfigyelés, hitelgondozás a bank által kihelyezett összegek és a hitelkapcsolatba került ügyfelek folyamatos figyelemmel kísérését, értékelését jelenti.

A hitelkapcsolat megszűnése két formában történhet:

- az adós visszafizeti a felvett hitelt kamataival együtt;
- az adós nem fizeti vissza a felvett hitelt és kamatait – átmeneti likviditási problémák, váratlan események következtében.

Ez utóbbi esetben lehetőség van a hitel *prolongálására*, azaz a törlesztés átütemezésére, melyet megfelelő – a pénzügyi helyzet helyreállítására és a majdani törlesztésre vonatkozó – ütemterv bemutatásával lehet kérelmezni. A bank késedelmes teljesítés esetén a hitelkamatok mellett jogosult késedelmi kamat felszámítására. Ha az adós komoly fizetési késedelembe esik és nem él a hitel átütemezésének lehetőségével, akkor a bank felmondhatja a hitelszerződést és kérheti a tartozás egy összegben történő kifizetését.

Az 1959. évi IV. törvény: a Polgári Törvénykönyv 525. § szerint a bank azonnali hatállyal felmondhatja a kölcsönt, ha

- a hiteladós a szerződésben meghatározott céltól eltér;
- az adós hitelképessége jelentősen romlik, hitelképtelenné válik;
- a fedezetek, biztosítékok értéke jelentősen csökken, és azt az adós a bank felszólítása ellenére sem egészíti ki;
- a hiteligénylő valótlan adatok alapján igényelte a bank által megítélt hitelösszeget.

Amennyiben a fizetési meghagyás jogerőre emelkedik, kezdetét veszi a végrehajtási eljárás, a behajtási folyamat, a hitelbiztosítékok érvényesítése, értékesítése.

A Központi Hitelinformációs Rendszer (KHR) funkciója

A hitelnújtás kapcsán szólnunk kell a *Központi Hitelinformációs Rendszerről*, a korábbi, "közkezdvelt" nevén a *BAR-listáról*. A KHR két fő részből tevődik össze: vállalati és lakossági nyilvántartásból áll.

A **vállalati nyilvántartás**⁸ három további részre bontható, amelyből az egyik tartalmaz minden hitelfelvevő vállalkozást. (Tehát az első kategóriát tekinthetjük egyfajta kvázi pozitív adóslistának.) A második kategóriában azok a vállalkozások szerepelnek, melyeknek fedezethiány miatt 30 napot és 1 millió forintot meghaladó tartozásuk van. A harmadik csoport a készpénz helyettesítő fizetési eszközök (bankkártya, csekk) elfogadásával való visszaéléseket rögzíti.

A **lakossági ügyfeleket**⁹ nyilvántartó rendszernek – amely szintén három kategóriából áll – nincsen pozitív része. Az első kategóriát azok az ügyfelek képezik, akik tartós – 90 napon túli –, nagy összegű – a mindenkori minimálbér (!) összegét meghaladó – késedelembe estek. A második kategóriába azok a banki ügyfelek tartoznak, akik készpénz helyettesítő fizetési eszközzel csalást hajtottak végre. A harmadik csoportot pedig azon ügyfelek alkotják, akik valótlan adatok alapján kíséreltek meg pénzügyi szolgáltatást igénybe venni.

Fontos! Mindkét rendszer a lezárt ügyek után még 5 évig tartja nyilván az ügyfeleket.

2.2.2. A lízing

A hazai bankok többsége leányvállalataikon keresztül aktívan részt vesz a lízing üzletágban. A **pénzügyi lízing** keretében a lízingcég (lízingbe adó) adott vagyontárgy – gépjármű, gépek, berendezések – tulajdonjogát a lízingbe vevő megbízása alapján abból a célból szerzi meg, hogy annak használati jogát átengedje a lízingbe vevő számára a lízingügylet futamideje alatt. A pénzügyi lízing esetében tehát a lízingtárgy tulajdonjoga a lízing társaságé, a használati jog pedig a lízingbe vevőé. A lízingtárgy a lízingbe vevő vállalkozás könyveiben kerül kimutatásra, a beszerzést beruházásként könyvelik le.

⁸ Forrás: http://www.bisz.hu/khr_vallalkozasirendszer.php (2010. július 13.)

⁹ Forrás: http://www.bisz.hu/khr_lakossagirendszer.php (2010. július 13.)

Ennek megfelelően a lízingbe vevő viseli a lízingtárgy üzemeltetési és karbantartási költségeit, egyben ő jogosult a lízingtárgy működtetéséből származó hasznok beszedésére. A futamidő lejártával – a lízing teljes tőke- és kamattörlesztő részletei, illetve a maradványérték (ha van) megfizetésével – a lízingbe vevőnek lehetősége van a vagyontárgy tulajdonjogának megszerzésére.

Zártvégű lízing esetében a tulajdonjog automatikusan a lízingbe vevőre száll át a lízingdíjak teljes megfizetését követően. *Nyíltvégű lízing* esetében a lízingbe vevő pedig csak a jogosultságot szerzi meg arra vonatkozóan, hogy a lízingelt vagyontárgy tulajdonjogát megkapja.

A lízingdíj két részből áll: tőke- és kamatrészből tevődik össze. Előbbi a lízingtárgy vételára alapján kerül meghatározásra, utóbbi a lízingbe adó költségeit és nyereségét fedezi.

A magas elavulási kockázattal rendelkező vagyontárgyak használati jogának megszerzésére teremt lehetőséget a tartós bérlet, az ún. **operatív lízing**. Ez a lízing jellemzően rövid futamidejű. Az operatív lízing esetében a karbantartás költségei a lízingbe adót terhelik, azonban a használatból származó hasznok a futamidő alatt a lízingbe vevőt illetik.

A lízing egy napjainkban – a közvetlen hitelezési tevékenység visszaszorulásának következtében – egyre inkább terjedő változata a **visszlízing**. Ezt a formát a likviditási gondokkal küzdő vállalatok számára ajánlják. A visszlízing keretében a társaságok által korábban saját forrásból megvett eszközeiket adják el a lízingcégnek, amely azokat aztán az ügyfelek rendelkezésére, használatába bocsátja – innen ered a visszlízing kifejezés.

Megnevezés	HITEL	PÉNZÜGYI LÍZING	OPERATÍV LÍZING
Fő célcsoport	magánszemélyek, vállalkozások	magánszemélyek, vállalkozások	vállalkozások
Tipikus futamidő	közép és hosszú táv	közép és hosszú táv	rövid és középtáv
Tulajdonjog	hitelfelvevőé	lízingbevevő	lízingbeadóé
Tulajdonjog ügyfél általi megszerzésének ideje	futamidő elején	futamidő végén	nem szerzi meg
Kimutatás, amortizáció elszámolására jogosult	hitelfelvevő	lízingbevevő	lízingbeadó

1. táblázat. A lízing és a hitelügyletek összehasonlítása

2.2.3. A faktoring

A faktorálás olyan összetett pénzügyi szolgáltatás, amelynek keretében előfinanszírozásra, követelések megvásárlására, kintlévőségek behajtására, kockázat átvállalására kerül sor. Ezen túlmenően magába foglalja még a követeléshez kapcsolódó nyilvántartási és adminisztratív jellegű feladatok elvégzését is.

A faktoring előnye a hitellel szemben, hogy a likviditási gondokkal küzdő vállalat egyből forráshoz juthat, ha a követelést tőle megvásárló vállalkozás fizetőképes.

A követelések átvétele történhet **visszkeresetes (visszterhes)**, illetve **visszkereset nélküli (visszterhermentes)** formában. Az előbbi esetben, ha a szerződésben rögzített határidőn belül nem sikerül behajtani, érvényesíteni a tartozást, az eredeti jogosult köteles azt visszavásárolni a faktorcégtől. Visszkereset nélküli faktorügylet esetében – az ügylet kimenetelétől függetlenül – a faktorcég nyilvántartásában marad a kintlévőség, tehát a vevőkockázat kiküszöbölhető.

2.3. Semleges bankműveletek

A semleges bankműveletek révén a bankoknak sem követelése, sem kötelezettsége nem keletkezik, ennek ellenére e tevékenységek – a jutalék- és díjbevételek révén – kiemelkedő szerepet töltenek be a jövedelemtermelésben. A banki szolgáltatások körének bővülésével párhuzamosan nő a semleges bankműveletek jelentősége, mely a bankok közötti versenyben is meghatározó lehet. A legjelentősebb semleges bankművelet a pénzforgalom lebonyolítása, emellett a bank által nyújtott valamennyi – jutalékért, díjért cserébe nyújtott – szolgáltatás ide sorolható:

- széfbérlet;
- letétkezelés;
- vagyonkezelés;
- tanácsadás;
- ügynöki tevékenység;
- elektronikus szolgáltatások.

2.3.1. A pénzforgalom lebonyolítása

A gazdasági szereplők között valamennyi tranzakciót pénzáramlás kíséri. E pénzáramlások a szereplők igényeinek és a tranzakciók típusának függvényében különböző fizetési módokon, formákon keresztül valósulhatnak meg.

A belföldi pénzforgalomban használatos tipikus fizetési módok a következők:

- készpénz;
- készpénzkímélő, és helyettesítő fizetési eszközök: *csekk, kártyás tranzakciók*;
- számlapénzforgalomhoz kapcsolódóan: *átutalás, beszédési megbízás, akkreditív*.

A **készpénz tartásával** és kezelésével kapcsolatban több probléma merül fel: biztonságos tárolása, szállítása és feldolgozása nem egyszerű feladat, ezen kívül a hamisítás veszélye is nagy. A készpénz további hátránya, hogy nem kamatozik, viszont bármelyik fizetési formához viszonyítva bármikor rendelkezésre áll- ezáltal likviditást biztosít a birtokosának. A készpénzforgalom aránya a pénzügyi rendszer fejlődésével párhuzamosan csökken.

A **készpénzkímélő és helyettesítő** fizetési módok használatakor a készpénz vagy csak a kifizetés, vagy csak a befizetés során, vagy egyik esetben sem jelenik meg. Ezen fizetési formák esetében a készpénzforgalom legalább részbeni kiküszöbölését teszik lehetővé.

Ilyen készpénzkímélő eszköz a csekk és a bankkártyák. A **csekk** egy olyan bankra címzett fizetési felszólítás, melyben a kibocsátó személy megbízza bankját, hogy az értékpapíron megjelölt összeget az értékpapír birtokosának fizesse ki.

A **bankkártya** egy mágnescsíkkal és/vagy chippel ellátott plasztiklap, amely a kibocsátó bank tulajdonát képezi. A bankkártyák között megkülönböztetünk *betéti* és *hitelkártyákat*. A *betéti kártya* olyan eszköz, amellyel a kártyabirtokos közvetlenül a bankszámlája terhére – tehát a számlaegyenleg erejéig vásárolhat vagy pénzt vehet fel. A *hitelkártya* lényegében az ügyfél számára egyedileg megállapított hitelkeret, amely az elszámolási periódus végéig kamatmentesen használható fel. Ha a kártyabirtokos a teljes összeget visszafizeti határidőre, akkor a felhasználható hitel mentes mindenféle kamattól és költségtől, tehát ingyenes. Ha a kamatmentes időszak végéig nem kerül feltöltésre a felhasznált hitelkeret – a bank általában magas kamatot számít fel a hitelösszegre.

A számlapénzforgalom teljes egészében a pénzforgalmi szolgáltatók által vezetett bankszámlákon/pénzforgalmi számlákon bonyolódik le. E műveletek közül kiemelkedik az átutalási megbízás, a beszedési megbízás – más néven inkasszó – és az okmányos beszedési megbízás – akkreditív.

Az **átutalási megbízás** során a számlatulajdonos azzal bízza meg a bankját, hogy a megbízáson szereplő összeggel a bankszámláját/pénzforgalmi számláját terhelje meg, és azt a jogosult számláján írja jóvá, vagy utalja át más számlavezető bankhoz.

A **beszedési megbízással** (inkasszó) történő fizetésnél a pénzkövetelés jogosultja azzal bízza meg a bankját, hogy pénzkövetelését a fizetésre kötelezettől bankszámlák közötti elszámolás útján szedje be. Az inkasszónak két formáját alkalmazzák:

1. *határidős megbízás*: akkor alkalmazzák, ha a felek abban kölcsönösen megállapodnak. Ennél a fizetési módnál az átutaláshoz képest hosszabb fizetési határidőt kell megállapítani, mert időt kell biztosítani arra, hogy az adós kifogást emelhessen a megbízás ellen.
2. *azonnali beszedési megbízás*: ezen inkasszó esetében a kötelezett bankszámlája annak beleegyezése nélkül is megterhelhető. Ebből kifolyólag a konkrét megbízás ellen annak teljesítése előtt a kötelezett/adós nem emelhet kifogást. Mindenezek alapján megállapítható, hogy az azonnali beszedési megbízás alkalmazása nagy biztonságot, előnyt jelent a követeléssel rendelkező félnek – a jogosultnak.

Az **okmányos meghitelezés** (akkreditív) a vevő bankjának fizetési ígérete arra vonatkozóan, hogy ha az eladó adott határidőn belül a teljesítéssel kapcsolatos okmányokat – fuvarozási okmány, áru feletti rendelkezési jogot biztosító okirat – benyújtja a bankhoz, akkor az a meghatározott összeget kifizeti, bankszámlájára/pénzforgalmi számlájára megtéríti.

Az **átvezetési megbízás**: a számlatulajdonos saját bankszámlái/pénzforgalmi számlái közötti terhelésre és jóváírásra ad megbízást.

2.3.2. Egyéb semleges bankműveletek

Széfszolgáltatás esetében az ügyfelek értékeinek biztonságos megőrzését szolgálják a különböző méretű széfek, melyekben az ügyfél maga helyezheti el értékeit (ékszerek, információk, készpénz stb.), és amelynek folyamatos őrzéséről gondoskodni kell. A **letétkezelés** értékpapírok és pénz letéti őrzését és kezelését jelenti.

A bankok nyújthatnak **vagyonkezelési szolgáltatásokat** magánnyugdíjpénztárak és önkéntes kölcsönös biztosító társaságok részére. A vagyonkezelés kategóriájába tartoznak a hazánkban egyre népszerűbbé váló *private banking* szolgáltatások és a kevésbé elterjedt *hagyatékkézelés, végrendeletek végrehajtása*.

A fizetési műveletekhez és a pénzforgalomhoz szorosan kapcsolódnak a különböző elektronikus szolgáltatások, melyek emelhetik egy-egy pénzügyi termék ügyfelek számára képviselt értékét. Az elterjedtebb elektronikus szolgáltatások a következők:

- telefon banking;
- internet banking.

Ezek lényege, hogy a nap 24 órájában lehetőség van ügyintézésre anélkül, hogy az ügyfélnek személyesen be kellene mennie a bank valamely fiókjába.

3. Banki kockázatok és azok mérséklése

3.1. A banki kockázatok csoportosítása

A legalapvetőbb banki kockázattípus¹⁰ a **hitelkockázat**, amely annak kockázata, hogy a hiteladós a futamidő során részben vagy teljes egészében nem fizeti vissza a felvett hitelt és annak kamatait. Ezen szempontok alapján beszélhetünk *nem teljesítési kockázatról* és a *nem esedékességkori teljesítés kockázatáról*. Az előbbi esetben az adós részben vagy egyáltalán nem fizeti vissza a nyújtott hitelt. Nem esedékességkori kockázatról pedig akkor beszélünk, ha az adós kötelezettségeinek nem azok aktuálissá válásakor tesz eleget. További lehetséges kockázatok a következők:

1. A **piaci kockázat** a **kamatlábak** és az **árfolyamok**¹¹ mozgásából eredő kockázatot jelenti. Ezen piaci változók ingadozása jelentős hatást képes gyakorolni a bankok értékpapír- és devizaügyleteire, azok értékére.
2. A **csalás kockázata** az alkalmazottak és az ügyfelek tisztességtelen adatszolgáltatását, tevékenységét jelenti.
3. A **működési kockázat** a nem megfelelő, vagy meghíúsult belső folyamatok, emberi és rendszerbeli hibák, valamint külső események következtében lép fel.
4. A **likviditási kockázat** a bankok lejáráó kötelezettségeik és követeléseik összehangolatlanságából eredhet.

¹⁰ Forrás: Sóvágó Lajos: Hitelbírálat, UNIÓ Kiadó, 2001., 22.–28. oldal.

¹¹ Különösen az árfolyamkockázatot igyekeztek a kereskedelmi bankok áthárítani az ügyfelekre devizahitelek esetén az utóbbi 3–4 évben. Erről lásd bővebben a következő oldalakon: "LAKOSSÁGI DEVIZAHITELEK – Elolvadó fedezetek" és "Kitartóan drága hitelek" című újságcikkeket.

5. A **szabályozási kockázat** a szabályozói háttér, a törvények, a rendeletek, az előírások lényegi vagy hirtelen történő megváltozásából fakadó kockázat. Ez magába foglalja a téves jogszabály-értelmezésből eredő veszteségeket is.
6. Az **országkockázat** annak kockázata, hogy az adott ország gazdasági helyzetének romlása miatt az állam vagy a területén működő intézmény nem tud eleget tenni külföldi valutában fennálló kötelezettségeinek.

1. SZEMELVÉNY: LAKOSSÁGI DEVIZAHITELEK – Elolvadó fedezetek (FIGYELŐ, 2009. március 5.)

Továbbra sem lehet tudni, milyen messze jár a bankszektor a devizahitelek tömeges bedőlésétől; a bankok titkolják válságkezelési stratégiájukat. Annyi bizonyos, hogy megpróbálják a lehető leghamarabb beazonosítani a veszélyeztetett ügyfeleket.

Égnek a telefonok a Raiffeisen Bank devizahiteles ügyfeleinél. Mindenkit felhívna a banktól, akinek legalább 5 ezer forinttal megemelkedett a törlesztő részlete az utóbbi időben, a makulátlan fegyelemmel törlesztőket is. Vagyis lényegében valamennyi svájci frankban és euróban eladósodott ügyfélnél cseng a készülék.(...)

Tavaly nyár óta a svájci frank több mint 40%-kal erősödött a forint ellenében, 30%-ot meghaladó mértékben izmosodott az euró, a japán jen árfolyama pedig több mint 80 százalékkal magasabb a július elején érvényesnél. Ezzel a bankok és az ügyfelek egyaránt nehéz helyzetbe kerültek. Mivel a kamatokat is emelte a bankok többsége, a törlesztő részletek ennél is nagyobb mértékben nőttek, ez pedig már nem csupán a devizakölcsönbe "tudatlanul" – az árfolyamkockázatok ismeret nélkül – beugrókat, de a kurzusváltozással számoló tájékozottabbakat is nehéz helyzetbe hozhatja. (...)

Háttérben a jenesek. A piaci szereplő mostani viselkedésének érdekessége, hogy a probléma aktív kezelése a svájci frankos és eurós ügyletekkel indul, holott a külvilág a jenhiteleknél számított az első preventív válságintézkedésekre. Ezt indokolná a jenszerződések hitelfedezetének látványos olvadása is, hiszen tavaly nyárig megkötött hitelszerződések fedezetei alig "takarhatják" be ma a – részben már törlesztett – kölcsönök 40%-át. A háttérben a japán valutával szemben bekövetkezett drasztikus, 80 százalékos forintgyengülés, valamint a korábbi bátor hitelezés együttes hatása áll, a jenhitelek értéke ugyanis a folyósítások idején a fedezetek piaci értékének 80 százaléka körül alakult.

Forrás: Szép Ildikó: Lakossági devizahitelek – Elolvadó fedezetek, FIGYELŐ, 2009. március 5.

2. SZEMELVÉNY: KITARTÓAN DRÁGA HITELEK, (FIGYELŐ, 2009. szeptember 17.)

A bankok a rendben fizető ügyfelek törlesztő részleteinek magasan "felejtésével" kompenzálják a válságban elszenvedett veszteségeiket – szinte akkora terhet raknak devizalakhiteles ügyfeleikre, amekkorát akarnak. Mintha csak az állami adórendszert másolnák: azt a szűkülő és teljesen kiszolgáltatott réteget sarcolják, amelyiket lehet. A banki magatartáskódex elfogadása azonban megnehezítheti a dolgukat.

Bajban vannak a hazai bankok adósai. Nem pusztán azok, akik meggondolatlanul, saját büdzséjüket a végsőig kifizésítve vettek fel évekkal ezelőtt olcsónak tűnő devizahitelt, és most képtelenek törleszteni, hanem azok a tudatos hitelfelvevők is, akik egyszerűen csak tisztán szeretnének látni. Akiknek időnként olyan érzésük támad, mintha a törlesztő részletük egyirányú utcába került volna. (...)

Sajnos nem véletlenül emlegetett "vadnyugati viszonyokat" néhány nappal ezelőtt Bajnai Gordon a köztvéte esti műsorában. A kormányfő a banki magatartáskódex szükségességéről szólva sérelmezte az ügyfelek kiszolgáltatottságát, valamint jelezte: örülne, ha indokolt esetben lefelé is mozdulnának a hitelkamatok, nem csak felfelé. (...)

Brückner Gergely – Fekete Emese: Kitartóan drága hitelek, FIGYELŐ, 2009. szeptember 17.

3.2. A biztosítékok kockázatcsökkentő hatása

A biztosíték nem helyettesíti az adós hitelszerződésben vállalt kötelezettségének teljesítését. A biztosítékot csak abban az esetben érvényesíti a hitelintézet az adóssal szemben, ha az a hitelintézettel szemben fennálló kötelezettségeinek nem tud eleget tenni. A biztosíték célja, hogy ha bármilyen negatív változás következik is be az adós gazdálkodásában, pénzügyi helyzetében a hitel futamideje alatt – a hitelintézet/pénzforgalmi szolgáltató a kintlévőségeit/követeléseit be tudja hajtani.

A biztosítékok fajtái

A biztosítékok lehetnek:

- *személyi biztosíték*: kezesség és bankgarancia;
- *dologi biztosíték*: zálogjog és óvadék;
- *egyéb biztosíték*: engedményezés és hitelbiztosítás.

A személyi biztosítékok egyik eleme a kezességvállalás. A hitelintézet/pénzforgalmi szolgáltató intézetek ügyfelei között meglévő közös érdekelttség miatt kezességet vállalhatnak egymás tartozásaiért a hitelintézet felé. A kezes vállalja, hogy ha az adós nem fizeti ki időben a tartozását, akkor fizet helyette.

A kezességvállalás két típusa: az egyszerű kezesség és a készfizető kezesség.

Az **egyszerű kezességvállalás** esetén a bank először a követelést az eredeti adóstól próbálja meg behajtani. Abban az esetben, ha nem jár sikerrel, és ezt megfelelő bizonyítékokkal alá tudja támasztani, akkor követelheti a pénzét a kezestől.

A **készfizető kezesség** nagyobb biztosítékot jelent a hitelintézet számára, hiszen ha a kötelezett nem fizet, akkor azonnal be lehet hajtani a követelést a készfizető kezestől. Az egymásért kezességet vállaló felek közötti vita nem érinti a jogosultat.

A **bankgarancia** a hitelintézetek/pénzforgalmi szolgáltatók egyik szolgáltatása, amiben kötelezettséget vállalnak arra az esetre, hogy meghatározott feltételek esetében a hitelintézet határidőn belül a kedvezményezettnek a meghatározott összeghatárig fog teljesíteni.

A dologi biztosítékok közé soroljuk a **zálogjogot**. A zálogjog lehetővé teszi, hogy a jogosult a zálogtárgy értékesítésével kielégítthesse követelését, ha a kötelezett esedékességkor nem fizet. *A hitelszerződés futamidejének végéig a vagyontárgy elidegenítési tilalom alatt áll.* A zálogjog típusai: jelzálog és bankhitelt biztosító zálogjog.

Jelzálogról akkor beszélünk, ha a hitelintézetet, vagyis a zálogjog jogosultját nem illeti meg a zálogjog birtoklásának a joga.

Az **óvadék** a hitelintézetnél/pénzforgalmi szolgáltatónál letétbe helyezhető pénz, értékpapír, takarékbetét. Az óvadék azonnal, közvetlen kielégítést biztosít a hitelezőnek.

Az **engedményezés** esetében egy követelés jogosultja átruházza követelését a hitelintézetre/pénzforgalmi szolgáltatóra. A hitelintézet/pénzforgalmi szolgáltató megvizsgálja, hogy a kötelezettől várható-e a fizetés teljesítése.

Hitelbiztosítás esetén a hiteladós egy garancianyújtással foglalkozó intézménynél biztosítja magát arra az esetre, ha nem tudná tartozását visszafizetni.

A biztosítékok értékelése

A bankok/pénzforgalmi szolgáltatók a hitelkockázat mérséklésére, illetve a veszteség csökkentésére a folyósított hitelnek, azaz a vállalt kitettségnek megfelelő értékű fedezetet kérnek ügyfeleiktől. A fedezetekre vonatkozóan az alábbi kritériumoknak kell megfelelni:

1. **Értékesíthetőség:** a bank/pénzforgalmi szolgáltató olyan forgalomképes fedezeteket fogadhat csak el, melyek belátható időn belül értékesíthetők.
2. **Értékelhetőség:** a fedezeteknek valamilyen reális szempont alapján értékelhetőnek kell lenniük.
3. **Érvényesíthetőség:** a banknak/pénzforgalmi szolgáltatónak rendelkezni kell a fedezetre vonatkozó jogi érvényesíthetőséget biztosító és igazoló dokumentumokkal.
4. **Értékállóság:** a fedezetnek értékállóknak kell lenniük a hitel teljes futamideje alatt.

4. Az ügyletminősítés

A bankok kötelesek rendszeres időközönként – a kitettség mértékétől függő gyakorisággal – minősíteni kihelyezéseiket. Az ügyletminősítés során a besorolás mérlegelési szempontjai a következők:

- tőke- és kamattörlesztési késedelmek;
- ügyfél pénzügyi helyzetében, jövedelemtermelő képességében beállt változások, az ügyfélminősítés eredménye;
- ügyfélhez kapcsolódó országhelyi kockázat;

- fedezetek érdekében, mobilizálhatóságában és hozzáférhetőségében bekövetkezett negatív változások.

A kintlévőségeket és a befektetéseket rendszeresen minősíteni kell, és be kell sorolni őket ún. *eszközminősítési kategóriákba*, valamint szükség esetén értékvesztést kell elszámolni, illetve céltartalékot kell képezni a törvényi előírásoknak megfelelően.

Azok a követelések, amelyek esetében a törlesztés késedelme nem haladja meg a 15 napot, illetve az ügylet fedezetét képező vagyontárgy nem sérült – a **problémamentes kategóriába** tartoznak. Míg azok a követelések, amelyek esetében 15, illetve 30 napot meghaladó fizetési késedelem fordul elő vagy a fedezet sérült, illetve megsemmisült, a **minősített kategóriák** egyikébe sorolandók. E minősített kategóriák a következők:¹²

1. **külön figyelendő:** minimális mértékű veszteség valószínűsíthető;
2. **átlag alatti:** a szokásosnál magasabb kockázatúnak minősülő tételek tartoznak ide;
3. **kétes:** ezek a kintlévőségek már komoly veszteséget okoznak a bank számára, és nagy valószínűséggel a rendelkezésre álló fedezet nem nyújt védelmet a bank részére;
4. **rossz:** a keletkező veszteség előreláthatóan számottevő.

Megnevezés	Értékvesztés, céltartalék mértéke az állomány százalékában meghatározva	
	Minimum	Maximum
Problémamentes	0	0
Külön figyelendő	1	10
Átlag alatti	11	30
Kétes	31	70
Rossz	71	100

2. táblázat. Értékvesztés és céltartalék meghatározása

A 2. táblázat azt mutatja, hogy az egyes minősítésekhez milyen mértékű értékvesztést kell elszámolni. A vonatkozó jogszabályok az egyes kategóriákra az értékvesztés, illetve a céltartalék nagyságára vonatkozóan minimum és maximum értékeket határoznak meg. A táblázat szerint a külön figyelendő minősítésű állomány után a bank az állomány 10%-áig számolhat el értékvesztést, illetve képezhet céltartalékot. Az átlag alatti állomány esetében legalább az állomány 11, a kétes követelések esetében legalább 31 százalékának megfelelő összegű tartalékot szükséges elkülöníteni. A rossz minősítésű kategóriába tartozó tételek után pedig legalább 71 százalékának megfelelő nagyságú értékvesztés, céltartalék képzendő.

¹² Forrás: Sági Judit: Banktan, SALDO, 2007., 172. oldal

TANULÁSIRÁNYÍTÓ**Gondolatébresztő!**

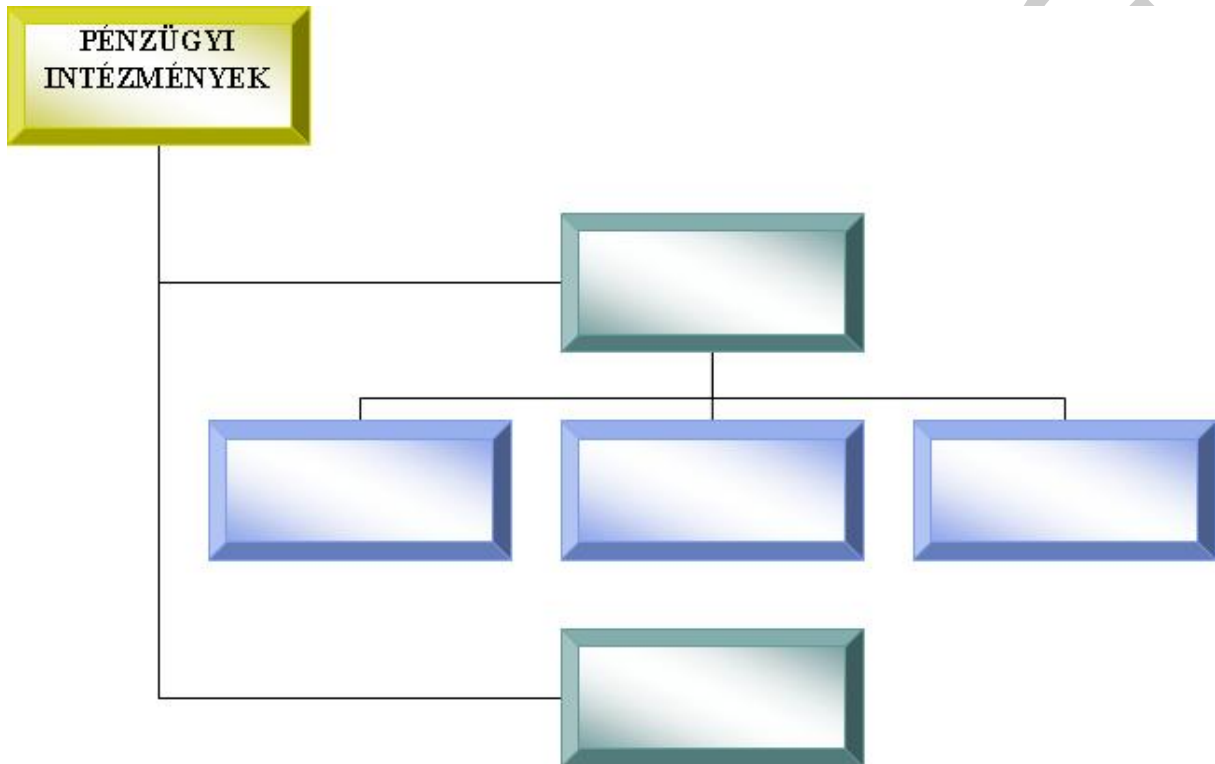
Ön lakást szeretne vásárolni, de nem rendelkezik elegendő megtakarítással – ezért hitelt kell felvennie. Gyűjtsön hitelintézeti ajánlatokat, és értékelje őket az elsajátított ismeretek alapján!

1. Milyen szempontok alapján hasonlítaná össze hitelintézeti ajánlatokat?
2. Melyik hitelintézet milyen maximális futamidőre folyósítaná a hitelt?
3. Milyen biztosítékokat kérhet a bank hitelszerződésakor?
4. A forint alapú vagy a devizaalapú hitelnek kisebb kamatlába?
5. Milyen kockázatokkal kellene számolnia devizahitel esetén?
6. Milyen típusú hitelnél nagyobb a veszélye a törlesztő részletek nagymértékű változásának?
7. Képes lenne pótlólagos fedezetet felkínálni a banknak devizahitel esetében, ha tartósan gyengülne a hazai fizetőeszköz?
8. Milyen költségeket, díjakat nem számíthatnak fel a bankok a THM meghatározásakor?

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Az alábbi ábra a pénzügyi intézményrendszer felépítését tartalmazza. Egészítse ki az ábrát a megfelelő intézménytípusok beírásával!

5. ábra A pénzügyi intézményi rendszer elemei

2. feladat

Húzza alá az Ön által helyesnek ítélt válasz(oka)t!

1. Melyik intézménytípus minősül hitelintézetnek?
 - a) pénzügyi vállalkozás
 - b) bank/pénzforgalmi szolgáltató
 - c) hitelszövetkezet
 - d) jelzálogbank

2. Melyik állítás igaz?
 - a) a banknak aktív bankügylet során követelése keletkezik.
 - b) a banknak semleges bankügylet során követelése nem, csak kötelezettsége keletkezik.

- c) a banknak semleges bankügylet során kötelezettsége nem, csak követelése keletkezik.
- d) a banknak semleges bankügylet során sem követelése, sem kötelezettsége nem keletkezik.
3. Az alábbi megfogalmazások közül mely(ek) tekinthető(k) a likviditás definíciójának?
- a) a likviditás a gazdasági szereplők fizetőképességét jelenti, azaz hogy fizetési kötelezettségeiknek időben eleget tudnak tenni.
- b) a likviditás az aktívák azon tulajdonsága, hogy bármely más aktívára gyorsan és jelentős vesztség nélkül átválthatók.
4. Válassza ki a betétbiztosítás intézményrendszerét!
- a) a fizetésképtelenné vált hitelintézetek kártalanítása
- b) a fizetésképtelenné vált hitelintézetek hitelezőinek kártalanítása
- c) a fizetésképtelenné vált hitelintézetek betéteseinek kártalanítása
- d) a fizetésképtelenné vált hitelintézetek betéteseinek kártalanítása
5. Válassza ki a betétbiztosítás általános célját!
- a) védi a pénzügyi rendszer stabilitását
- b) erősíti a hazai bankrendszerbe vetett bizalmat
- c) védelmezi a hitelintézetek betéteseinek érdekeit
- d) mindhárom előző megállapítás helye
6. Válassza ki a banki likviditás követelményét!
- a) azt jelenti, hogy a bank mindig nyereséges
- b) azt jelenti, hogy a bank nem veszteséges
- c) azt jelenti, hogy a bank rövid távon fizetőképés
- d) azt jelenti, hogy a bank hosszú távon fizetőképés
7. Válassza ki a helyes megállapítás!
- a) a bankhitelnek kamatkiadás, a bankbetétnek kamatbevétel vonzata van
- b) a bankhitelnek kamatbevétel, a bankbetétnek kamatkiadás vonzata van
- c) a bankközi hitelfelvételnek kamatbevétel vonzata van
- d) a bankközi hitelnyújtásnak kamatkiadás vonzata van
8. Milyen szervezeti formában működhetnek a bankok?
- a) a bankok kizárólag korlátolt felelősségű társasági formában működhetnek
- b) a bankok részvénytársaság és korlátolt felelősségű társasági formában is működhetnek
- c) a bankok kizárólag részvénytársaság formában működhetnek
- d) a hitelintézeti törvény nem ír elő kötelező szervezeti működés formát

3. feladat

A vállalkozásnál a munkacsoport-értekezleten az előadáson elhangzottak összekeveredtek a munkatársa fejében – ezért megkéri Önt, hogy tegyenek különbséget a következő fogalmak között.

Kötvény-részvény: _____

Visszterhes – vissztehermentes faktoring: _____

Lépcsőzetes kamatozás – sávos kamatozás _____

Kölcsön – hitel: _____

4. feladat

Egy magánszemély 4 éves futamidőre, évi 20%-os kamatláb mellett 2 000 000 Ft kölcsönt vett fel. A kölcsönt és kamatait négy egyenlő részletben kell visszafizetnie.

1. Számítsa ki (Ft-ra kerekítve) az évenkénti törlesztések összegét!
2. Igazolja, hogy a 4 törlesztő részlettel a vállalkozás a kölcsönt kamataival együtt valóban visszafizeti!
3. Számítsa ki a negyedévenkénti törlesztések összegét!
4. Számítsa ki a havi adósságszolgálat nagyságát!

Számítás:

Év	Tőketartozás az időszak elején	Kamat	Tőketörlesztés	Adósságszolgálat (törlesztés)
1				
2				
3				
4				

Számítás:

MUNKANYELV

5. feladat

Párosítsa össze a meghatározásokat és a hozzájuk tartozó hitelezési alapelvek megnevezését!

1. A vállalatnak meg kell jelölnie a hitelkérelemben azt a célt, amely megvalósításához a hitelt kéri;

2. A hitelt legkésőbb a szerződésben meghatározott időpontig vissza kell fizetni;

3. Az adósról kialakult megítélés a fizetőképessége és fizetési készsége alapján történik;

4. A hitel csak a kérelmező anyagi erejének kiegészítésére nyújtható;

A, Saját erőforrás megléte;

B, Hitelfedezeti elv;

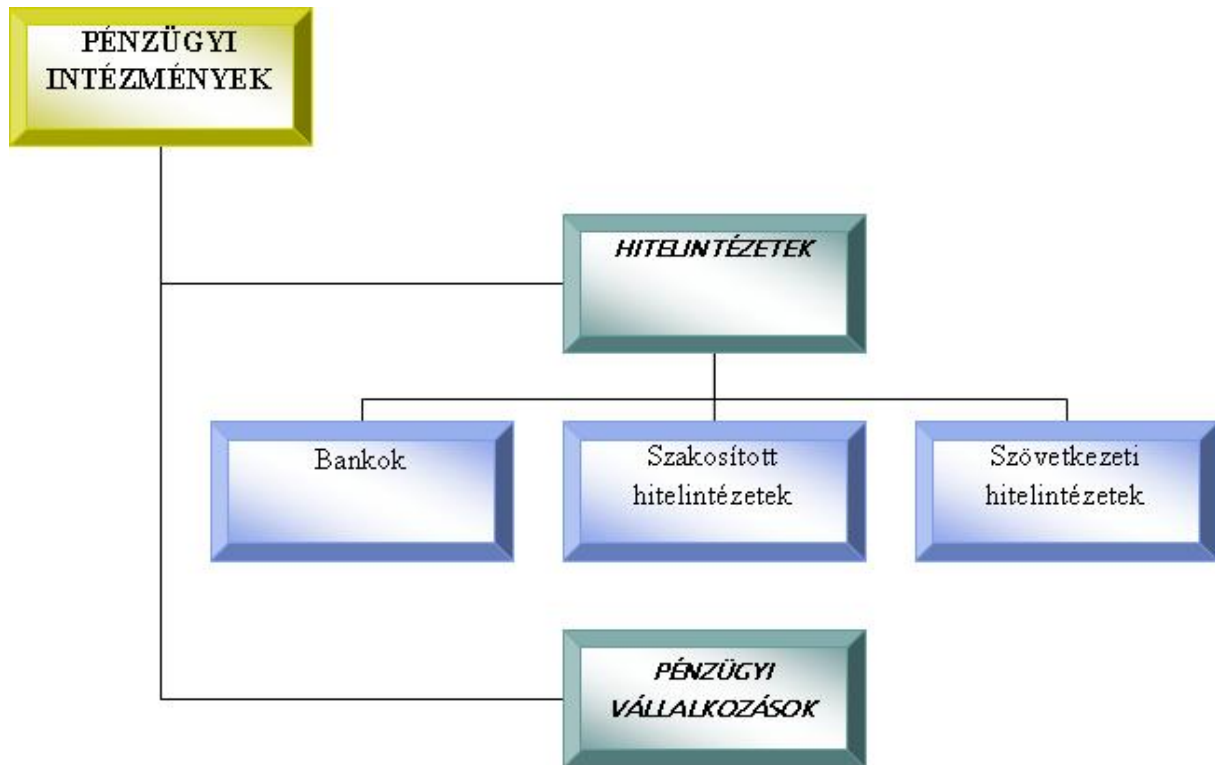
C, Lejárat elv;

D, Céljelleg,

1.	2.	3.	4.

MEGOLDÁSOK

1. feladat

6. ábra A pénzügyi intézményi rendszer elemei

2. feladat

1. Melyik intézménytípus minősül hitelintézetnek?
 - a) pénzügyi vállalkozás
 - b) bank/pénzforgalmi szolgáltató
 - c) hitelszövetkezet
 - d) jelzálogbank
2. Melyik állítás igaz?
 - a) a banknak aktív bankügylet során követelése keletkezik
 - b) a banknak semleges bankügylet során követelése nem, csak kötelezettsége keletkezik
 - c) a banknak semleges bankügylet során kötelezettsége nem, csak követelése keletkezik
 - d) a banknak semleges bankügylet során sem követelése, sem kötelezettsége nem keletkezik

3. Az alábbi megfogalmazások közül mely(ek) tekinthető(k) a likviditás definíciójának?
- a) a likviditás a gazdasági szereplők fizetőképességét jelenti, azaz hogy fizetési kötelezettségeiknek időben eleget tudnak tenni
 - b) a likviditás az aktívák azon tulajdonsága, hogy bármely más aktívára gyorsan és jelentős vesztség nélkül átválthatók
4. Válassza ki a betétbiztosítás intézményrendszerét!
- a) a fizetéképtelenné vált hitelintézetek kártalanítása
 - b) a fizetéképtelenné vált hitelintézetek hitelezőinek kártalanítása
 - c) a fizetéképtelenné vált hitelintézetek betéteseinek kártalanítása
 - d) a fizetéképtelenné vált hitelintézetek betéteseinek kártalanítása
5. Válassza ki a betétbiztosítás általános célját!
- a) védi a pénzügyi rendszer stabilitását
 - b) erősíti a hazai bankrendszerbe vetett bizalmat
 - c) védelmezi a hitelintézetek betéteseinek érdekeit
 - d) mindhárom előző megállapítás helye
6. Válassza ki a banki likviditás követelményét!
- a) azt jelenti, hogy a bank mindig nyereséges
 - b) azt jelenti, hogy a bank nem veszteséges
 - c) azt jelenti, hogy a bank rövid távon fizetőképés
 - d) azt jelenti, hogy a bank hosszú távon fizetőképés
7. Válassza ki a helyes megállapítást!
- a) a bankhitelnek kamatkiadás, a bankbetétnek kamatbevétel vonzata van
 - b) a bankhitelnek kamatbevétel, a bankbetétnek kamatkiadás vonzata van
 - c) a bankközi hitelfelvételnek kamatbevétel vonzata van
 - d) a bankközi hitelnyújtásnak kamatkiadás vonzata van
8. Milyen szervezeti formában működhetnek a bankok?
- a) a bankok kizárólag korlátolt felelősségű társasági formában működhetnek
 - b) a bankok részvénytársaság és korlátolt felelősségű társasági formában is működhetnek
 - c) a bankok kizárólag részvénytársaság formában működhetnek
 - d) a hitelintézeti törvény nem ír elő kötelező szervezeti működés formát

3. feladat

Kötvény-részvény: A kötvény hitelviszonyt megtestesítő - a részvény tulajdonviszonyt megtestesítő forgatható értékpapír. A kötvény hozama a kamat és az árfolyamnyereség/veszteség.

Visszterhes – vissztehermentes faktoring: Az előbbi esetben, ha a szerződésben rögzített határidőn belül nem sikerül behajtani, érvényesíteni a tartozást, az eredeti jogosult köteles azt visszavásárolni a faktorcégtől.

Visszkereset nélküli faktorügylet esetében - az ügylet kimenetelétől függetlenül - a faktorcég nyilvántartásában marad a kintlévőség, tehát a vevőkockázat kiküszöbölhető.

Lépcsőzetes kamatozás – sávós kamatozás: Sávós kamatozás esetében a kamat mértéke összeghatáronként változik, míg a lépcsős kamatozás esetében az egyes összeghatárookra megadott kamat a teljes összegre vonatkozik.

Kölcsön – hitel: A kölcsön - melynek feltétele a kölcsönszerződés - egy adott nagyságú pénzösszeg rendelkezésre bocsátását foglalja magában. A hitel - hitelszerződés alapján - egy meghatározott keretösszeg, hitelkeret rendelkezésre tartását és a hitelintézet e hitelkeret jövőbeni folyósítására vonatkozó kötelezettségvállalás.

4. feladat

Számítás:

$$PV = AN \times \frac{1}{r} \times \left(1 - \frac{1}{(1+r)^n}\right) \longrightarrow 2.000.000 = AN \times \frac{1}{0,2} \times \left(1 - \frac{1}{1,2^4}\right) = 772.528 \text{ Ft / év}$$

Az 1. évben a kamattartalom = $2\,000\,000 \times 0,2 = 400\,000$, így a tőkerész = $772\,578 - 400\,000 = 372\,578$

A 2. év elején fennálló tőketartozás = $2\,000\,000 - 372\,578 = 1\,627\,422$, ezután a kamat = $1\,627\,422 \times 0,2 = 325\,484$, tehát a tőkerész = $772\,578 - 325\,484 = 447\,094$

A 3. év elején fennálló tőketartozás = $1\,627\,422 - 447\,094 = 1\,180\,328$, ezután a kamat = $1\,180\,328 \times 0,2 = 236\,066$ Ft, tehát a tőkerész = $772\,578 - 236\,066 = 536\,512$

A 4 év elején fennálló tőketartozás = $1\,180\,328 - 536\,512 = 643\,816$, ezután a kamat = $643\,816 \times 0,2 = 128\,763$, tehát a tőkerész = $772\,578 - 128\,763 \sim 643\,815$

Év	Tőketartozás az időszak elején	Kamat	Tőketörlesztés	Adósságszolgálat (törlesztés)
----	--------------------------------	-------	----------------	-------------------------------

BANKÜGYLETEK

1	2 000 000	400 000	372 578	772 578
2	1 627 422	325 484	447 094	772 578
3	1 180 328	236 066	536 512	772 578
4	643 726	128 745	643 833	772 578

A negyedéves törlesztőrészlet:

$$2.000.000 = AN \times \frac{1}{0,2/4} \times \left(1 - \frac{1}{(1 + 0,2/4)^{4 \times 4}} \right) = 107.680 \text{ Ft / negyedév}$$

A havi adósságszolgálat nagysága:

$$2.000.000 = AN \times \frac{1}{0,2/12} \times \left(1 - \frac{1}{(1 + 0,2/12)^{4 \times 12}} \right) = 34.090 \text{ Ft / hó}$$

5. feladat

1. A vállalatnak megjelölnie a hitelkérelemben azt a célt, amely megvalósításához a hitelt kéri;
2. A hitelt legkésőbb a szerződésben meghatározott időpontig vissza kell fizetni;
3. Az adósról kialakult megítélés a fizetőképessége és fizetési készsége alapján történik;
4. A hitel csak a kérelmező anyagi erejének kiegészítésére nyújtható;

A, Saját erőforrás megléte;

B, Hitelfedezeti elv;

C, Lejárat elv;

D, Céljellel;

1.	2.	3.	4.
----	----	----	----

D	C	B	A
---	---	---	---

MUNKANYAG

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bánfi Tamás (szerk.): Pénzügytan, Tanszék Kft., 2008.

Brückner Gergely – Fekete Emese: Kitartóan drága hitelek, FIGYELŐ, 2009. szeptember 17.

Fazakas Gergely (szerk.): Bevezetés a pénzügyi és vállalati pénzügyi számításokba, Tanszék Kft, 2003.

Horváth Zsuzsanna: Pénzügyi példatár és feladatgyűjtemény, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2002.

Horváth Zsuzsanna: Pénzügyi számítások, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2002.

Illés Ivánné: Társaságok pénzügyei, SALDO, 2002.

Sági Judit: Banktan, SALDO Kiadó, 2007.

Szép Ildikó: Lakossági devizahitelek – Elovadó fedezetek, FIGYELŐ, 2009. március 5.

Sóvágó Lajos: Hitelbíráló, Unió Kiadó, 2001.

Szebellédi István (szerk.): Pénzügyek alapjai, Unió Kiadó, 2001.

2001. évi LVIII. Törvény a Magyar Nemzeti Bankról (Jegybanktvörvény)

1997. évi XXX. törvény a jelzálog–hitelintézetekről és a jelzáloglevélről

1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról (Hpt.)

41/1997. (III.5.) Kormányrendelet a betéti kamat, az értékpapírok hozama és a teljes hiteldíj mutató számításáról és közzétételéről

www.bisz.hu

www.mnb.hu

www.oba.hu

www.otpbank.hu

www.portfolio.hu

A(z) 1969–06 modul 003–as szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
52 344 01 0000 00 00	Pénzügyi-számviteli ügyintéző
52 344 02 0000 00 00	Vállalkozási ügyintéző

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

18 óra

MUNKANYELVI

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet

1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:

Nagy László főigazgató